

ENTREVISTA / JAUME RIERA I SANS, FILÒLEG, HISTORIADOR MEDIEVALISTA I ARXIVER

"A Castelló d'Empúries van arribar a viure uns tres-cents jueus al s.XIII"

ASSUMPTA MARTÍNEZ /Castelló d'Empúries

Jaume Riera i Sans, filòleg, historiador medievalista i arxiver a l'Arxiu Corona d'Aragó (ACA), s'ha dedicat molts anys a l'estudi dels jueus catalans medievals. En la passada edició del Festival Terra de Trobadors de Castelló d'Empúries va ser l'encarregat d'inaugurar el festival amb una conferència que duia per títol "L'ideal de vida dels jueus catalans", la qual es va dur a terme a la Sala Gòtica de l'ajuntament castellaní el passat divendres, dia 10. L'acte va ser aprofitat també per presentar el tercer número de la revista *Mot so razo*, que edita l'Institut d'Estudis Trobadorescos de Castelló d'Empúries, amb la col·laboració de la Universitat de Girona.

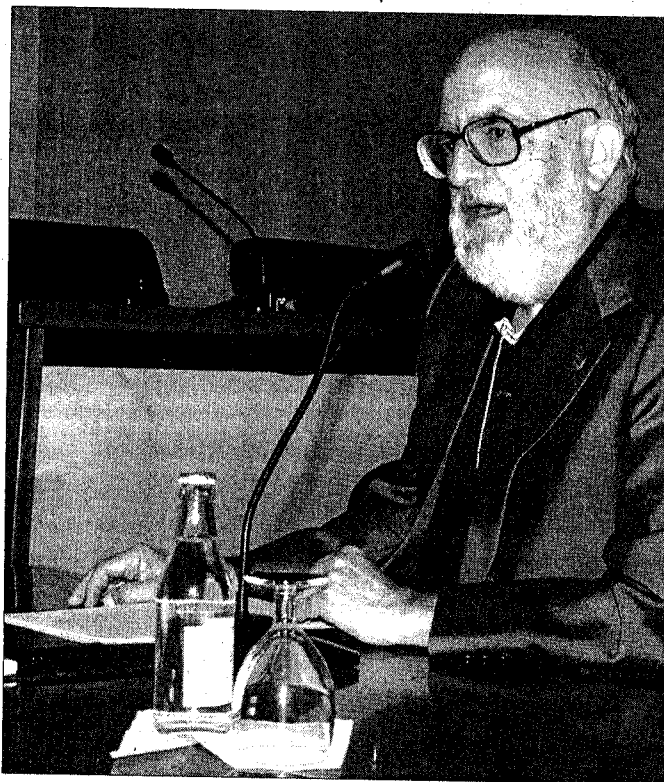
-Què el va dur a interessar-se pels jueus?

- La vida té molts camins i jo m'he dedicat a moltes coses i... una de les coses a què m'he dedicat és aquesta. Jo vaig fer Llengües Semítiques amb una idea, aquesta idea se'n va anar a l'aigua, però em van donar una beca per anar a Israel. Del naufragi vaig aprofitar el que vaig poder i vaig acabar dedicant-me a això. A Israel vaig estar un any i aquells temps ja no tornaran. Llavors estaven en expansió i, en canvi, ara és una societat, crec, que es troba estancada. Quan jo vaig ser-hi era un moment de molta empena, els veies amb una projecció de futur. L'última vegada que vaig anar-hi, fa dotze anys, aquell ideal inicial s'havia desvirtuat molt.

Els jueus apareixen a Castelló cap a l'any 1230

-A partir de quin moment hi ha jueus a Castelló?

- Apareixen a la primera meitat del segle XIII. Aproximadament des del 1230, 1240 o 1250. No abans, però tampoc després, perquè en aquesta època es produeix una immigració i, és a partir d'aquest moment, que a totes les poblacions de Catalunya comencem a trobar jueus documentats. Seria temerari dir que apareixen abans de 1220. Hi ha un fet històric que sembla ser que és el detonant, que seria la conquesta de Mallorca el 1229 i això és com si toquessin la campana i comencen a venir cap aquí. Potser no té res a veure però, el cert és

Jaume Riera, en un moment de la conferència (Foto: Busquets)

que coincideix una cosa amb l'altra.

- Com era la relació dels jueus amb la resta de la comunitat?

- Ells fan la seva vida. Estan apartats, la gent els té mania i, de tant en tant, apareix un jueu assassinat i, a vegades, els assalten i els assassinen a tots.

- I quina era la seva activitat principal? A què es dedicaven?

- El préstec de diners. L'activitat principal, visible i explicable és el préstec. Però jo nego que anessin simplement darrere dels diners, ells anaven darrere d'una altra cosa. Era una gent molt religiosa, que segurament el que buscava era poder dur un ideal de vida religiós. La meua teoria és que es dedicaven al que es dedicaven per tenir temps lliure, temps per poder-se consagrar a l'estudi de la Torà i els seus comentaris. Si tens una vaca a casa, per exemple, li has de portar el menjar cada dia, encara que

sigui dissabte, el dia sagrat pels jueus. Però amb les feines que triaven aquests problemes no hi eren i es podien dedicar al que ells volien, que era precisament això: llegir i estudiar.

ELS JUEUS I EL CALL

- Els jueus de l'edat mitjana estaven obligats a viure en calls?

- Acaba sent una obligació, però al principi no ho era. Quan ells s'instal·len en una població lloguen la primera casa que troben de lloguer, vivien allà on podien. Però se'ls va arraconant i es va creant la mentalitat que han de viure apartats. Sols i apartats, cosa que a ells ja els estava bé. Tampoc és una cosa tan negativa com sembla que hauria de ser, perquè a ells ja els anava bé també.

- Quants jueus es creu que van arribar a viure a Castelló d'Empúries?

Quants n'hi ha, de documentats?

- La resposta, i no és per fugir d'estudi, és que primer n'hi ha pocs, després n'hi ha molts i després torna a baixar. En l'època en què n'hi van haver més, com a màxim, devien ser uns quatre-cents. Com a màxim! Perquè és del tot impossible que arribessin a ser més. Més de dos-cents, segur. Però a Castelló no crec que haguessin arribat a superar mai els quatre-cents, tot i que a mi em sembla que tres-cents seria un número més aproximat a la realitat.

Marxen quan aquí l'ambient ja no els és favorable

- I en què es basa per pensar això?

- Altres estudiosos creuen que potser van haver-n'hi uns quants més, però jo, que m'he dedicat a anar-los seguint per tot arreu, amb quina freqüència surten als documents, deduir les proporcions, etc... no, dubto moltíssim que arribessin a ser gaire més. La veritat és que, tenint en compte la corba demogràfica que formen els jueus, en el màxim, màxim, jo diria que més de tres-cents, aquí a Castelló, no devien pas ser-hi.

- Què va passar? Per què se'n van?

- Perquè ells es guanyaven la vida, bàsicament, a través del préstec de diners i quan la societat cristiana troba una altra manera de finançament, els censals, ells es troben sense feina. El petit préstec en penyorà no els rendeix, queda en molt poca cosa i el gran préstec se'n va cap als censals.

- Se'n van per motius exclusivament econòmics, doncs?

- Aquesta seria la realitat econòmica, però un altre detall que cal tenir en compte és que aquí l'ambient ja no els era favorable i, per tant, també se'n van per buscar llocs on creuen que potser estaran millor. Igual que comencen a venir quan la conquesta de Mallorca els desvetlla que aquí hi ha una societat en moviment i que aquí es fan coses, i ells s'hi afegeixen, quan l'ambient canvia i comença a haver-hi un claríssim i accentuat estancament, comencen les guerres civils, etc, a ells deixa d'interessar-los viure aquí i, de mica en mica, van marxant. No és un moviment homogeni, van marxant a poc a poc, cadascú al seu ritme, fins al punt que quan arriba l'edicta d'expulsió, a Catalunya, en quedaven ja poquíssims.